

Наталія Сейко. Польське шкільництво на Волині-Житомирщині у ХІХ – першій половині ХХ ст. – Житомир, 2002. – 158 с.

Монографія пані кандидата педагогічних наук Наталії Сейко є першою і особливою роботою, присвяченою польському шкільництву на Волині-Житомирщині у ХІХ – першій половині ХХ століття. До цього часу публікувалися хіба що роботи стосовно якогось фрагменту історії волинських шкіл; більшість з тих робіт має тепер за рідким виключенням значення історичне і бібліографічне. Так само публіковані до цього часу історичні дослідження польського шкільництва радянської України тлумачили його досить маргінально. На цьому тлі монографія кандидата педагогічних наук Сейко заслуговує на особливу увагу і, безперечно, вирізняється *in plus*, оскільки авторка презентує нам дозрілу працю, виконану досконало й солідно.

Робота ця з боку змістового є за своїм підґрунтям не лише історико-педагогічною, а й монографією зі сфери соціальної педагогіки, чи соціології історії. Про це свідчить багатий статистичний матеріал, використаний у книзі, а також ґрунтовний теоретичний аналіз етнічних, національних, соціальних і конфесійних проблем. Однак найвищою цінністю цієї праці є досконале опрацювання джерел та історичних досліджень. Авторка широко користувалася житомирськими (Державний архів Житомирської області) та київськими (Центральний державний архів України; Центральний державний архів Вищих органів влади й управління) архівами. Вона провела аналіз численних періодичних видань (загалом 25 найменувань). Бібліографія праці складає понад 100 найменувань українською і понад 70 – іноземною мовою

Рецензії

(головним чином польською).

З точки зору польського рецензента слід підкреслити, що широкий масив літератури польською мовою використаний авторкою повністю. Вона виявляє ґрунтовну обізнаність з проблематикою польського шкільництва в Україні починаючи з XII століття, у тому числі досконале оволодіння складною мозаїкою як католицьких шкіл, так і іноконфесійних (зокрема, аріанських), ретельне опрацювання дослідженнями шкіл Комісії Едукації Народової.

Праця налічує понад 220 сторінок рукопису і поділена на дві частини. У першій частині, названій “Передісторія: становлення польського шкільництва на Волині у 1608-1905 рр.”, авторка сконцентрувала увагу на обговоренні організації польських шкіл у 1608-1773 рр., польських закладах наукових на Волині-Житомирщині після заборони діяльності ордену єзуїтів і утворення Комісії Едукації Народової (1773-1795), на системі польського шкільництва, підпорядкованого Головні Школі, а згодом – Віленському Університетові у 1795-1831 рр., а також на дослідженні польських шкіл у 1831-1863 та 1863-1905 рр.

Частина друга (основна) названа “У двох імперіях: розвиток освіти польської етнонаціональної меншини на Волині у 1905-1938 рр.”, присвячена діяльності шкіл у межах царської Росії та початковому етапі більшовицької влади на Україні. Особливо детально проаналізовані: діяльність польських навчальних закладів після революції 1905 року (до 1017 р.); ситуація у польській освіті піл час першої світової війни (1917-1919 рр.); тут також представлений аналіз польської вчительської та учнівської громади, видавництво підручників тощо); освітня політика стосовно польських шкіл і системи освіти у радянській Україні (1919-1938 рр.), а також система польської освіти у польському національному районі (тзв. “Мархлевщині”) на Житомирщині.

Слід підкреслити, що дослідження, репрезентоване монографією, яке стосується часу революції та першої світової війни, а особливо радянської України і Мархлевщини, принципово доповнюють виконані раніше дослідження М.Іванова, Я.Купчака, Г.Сторонського, К.Кравецької та ін.

авторка використала численні нові джерела; дискусійні питання, які піднімалися вказаними авторами, представлені нею більш деталізовано і проникливо. Можна додати, що такого ж схвалення заслуговує і перша частина праці, де авторка прокоментувала праці французького історика Данієля Бевуа (особливо його роботу *“Polacy na Ukrainie 1831-1863. Szlachta polska na Wołyniu, Podolu i Kijowszczyźnie”* (Paryz, 1987.)). Монографія вміщує посилання на унікальні архівні джерела, що стосуються польського шкільництва на Волині.

На закінчення слід ствердити, що публікація монографії др Наталії Сейко була б бажаною як українською, так і польською мовами. Ця праця може полегшити українському читачеві розуміння діяльності польських освітніх закладів перед занепадом Речі Посполитої, коли Волинь була частиною Польського Королівства, а також тоді, коли цей регіон знаходився у складі Російської імперії та радянської України. Для польського читача монографія Наталії Сейко має значну цінність з огляду на значну кількість нової історичної інформації щодо польських шкіл та осіб, що їх створили – учнів і вчителів. Належить підкреслити, що у випадку монографії *“Польське шкільництво на Волині-Житомищині у XIX – першій половині XX ст.”* маємо справу з роботою виконаною винятково опрацьованою і забезпеченою відповідним бібліографічним масивом, що не завжди характеризує історичні дослідження, опубліковані в Україні. Значна частина з них, що стосуються російського етапу на цих теренах (від кінця XVIII століття), має кардинальні помилки стосовно характеристики часу Речі Посполитої Обох Народів. Помилки такого типу ніколи не припускалися ані М.Костомаров, ані М.Грушевський. Праця др Наталії Сейко підводить, власне, до тих, найкращих традицій.

Лешек Заштовт,
доцент, доктор габілітований
Інститут історії науки Польської Академії Наук